

Rudar izbaja trikrat na mesec in sicer prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu z datumom naslednjega dne. Naročnina za celo leto 4 K, pol leta 2 K in četrt leta 1 K. Posamezne številke po 10 v.

RUDAR

Reklamacije so proste poštnine. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani Ilirska ulica 22, drugo nadstropje.

..... Glasilo slovenskih rudarjev.

Krvava bilanca v rudništvu leta 1911.

Nedavno tega objavljena uradna statistika o avstrijskem rudništvu, vsebuje kakor po navadi tudi pregled števila smrtnih ponesrečb in težkih poškodb. Kar se tiče teh žrtev, ki so jih morali doprinesiti rudarji v boju za vsakdanji kruh, ne izkazuje ta pregled nobenega posebnega izboljšanja. Število težkih nezgod je bilo napram prejšnjim letom nekaj manjši, zato pa je bilo število smrtnih ponesrečb večje.

Nič manj kakor 174 delavcev je bilo v tem letu v rudništvu ubitih in 1909 težko ranjenih. Število takozvanih lahkih poškodb uradna statistika niti ne navaja. Vpričo dejstva, da skušajo podjetniki, kadarkoli jim to okolnosti dopušča, »napraviti« iz težkih nezgod lahke poškodbe, bi bila uradnega poročevalca pač dolžnost naznaniti javnosti tudi lahke poškodbe, posebno ker se to drugod povsod godi. Pri rudništvu se hoče očitno demonstrirati za to, da se nazadnjaški značaj ne izbriše.

Na vsakih 1000 rudarjev je potem takem pripadlo 1,22 (lani 1,18) smrtnih ponesrečb in 13,42 (lani 14,01) težkih nezgod. Poleg tega so se še ponesrečili smrtno: 1 delavka v Šleziji in tri osebe, katere niso bile pri rudništvu zaposlene (2 na Češkem in 1 na Štajerskem).

Težko poškodovanih je bilo razen tega še 1 obratni vodja, 1 paznik, 5 oseb, ki niso bili zaposlene in 37 delavk na delu v postranskih podjetjih. Pri rudosledstvu so smrtno ponesrečili 3 in težko poškodovalo 37 delavcev (7 več kakor lani). Pri produkciji briket je ponesrečilo 6 oseb (3 več kakor lani). V plavžih, ki so tudi podvrženi rudniški inšpekciji, je smrtno ponesrečilo 1 delavec, težko poškodovalo 58.

Na Štajerskem je bilo v naslednjih revirjih nastopno število smrtnih ponesrečb in težkih poškodb in sicer: V okrožju c. kr. rudniškega urada v Ljubnu 5 smrtnih, 61 težkih, Gradec 1 smrtni, 42 težkih, Celje 8 smrtnih, 70 težkih, skupno 187 nezgod. Od teh pripada na premogovnike 168, na železno rudo 14 in na druge mineralije 5 slučajev.

Glede vzrokov pravi uradno poročilo, so v 83 slučajih dotičniki sami zakrivali nezgode. Vsled lastne krivde in vsled pomanjkljivosti obratnih naprav 13, 78 nezgod pa so povzročili razni nesrečni slučajji. Sodnijskim potom se je kazensko postopalo v 12 slučajih. V treh slučajih je sledila obsodba. Kdo je bil obsojen in kaznovan, tega poročilo ne pove. V 9 slučajih sodnijsko postopanje še ni bilo končano.

Na Kranjskem je bilo leta 1911 34 težkih nezgod in 4 smrtne ponesrečbe, od katerih pripada večina na rjave premogovnike. Uradna preiskava je dognala, da je v 18 slučajih lastna krivda, v ostalih pa nesrečni slučajji vzrok.

Težko poškodovani sta bili tudi 2 delavki.

Na Koroškem je bilo 12 težkih poškodb. Napram predidocu letu (1910) zaznamuje poročilo na Koroškem v tem oziru razveseljivo nazadovanje. Kot vzroke navaja poročilo 7 nezgod vsled lastne neprevidnosti in 4 vsled nesrečnih slučajev. 1 nezgoda je povzročila druga oseba, ki je zapadla kazni.

Dalmacija zaznamuje 4 težke nezgode.

Istra izkazuje 5 smrtnih in 9 težkih nezgod. V Istri je število nezgod znatno poskočilo. Vzroki — lastna neprevidnost in slučaj.

V Galiciji se je pripetilo 18 smrtnih in 64 težkih nezgod. Napram prejšnjemu letu so nezgode v tej deželi poskočile za 20.

Češko. 76 smrtnih in 927 težkih nezgod.

Spodnje Avstrijsko. 1 smrtna ponesrečba in 11 težkih nezgod.

Zgornje Avstrijsko. 3 smrtni slučajji in 18 težkih nezgod.

Moravsko. 14 smrtnih, 168 težkih nezgod.

Šlezija. Tukaj je število smrtnih nezgod poskočilo za 18, težkih za 8. Tekom leta 1911 je bilo skupno: 37 smrtnih, 468 težkih nezgod. Razen tega je težko ponesrečilo 8 delavk, smrtno pa 1 delavka.

Na Tirolsko končno pripadajo 4 težke nezgode.

To bi bil nekaj izvleček iz uradne krvne statistike rudništva v Avstriji. Do malega na celji črti predbaciva poročilo rudarjem, da so pri delu neprevidni in da vsled svoje neprevidnosti samim sebi ude lomijo, oziroma si povzročajo sami smrt.

Sedaj torej vsaj vemo, na čem da smo. Krivi vseh nesreč so rudarji v največji meri sami. Vedno smo bili sicer nekoliko drugega mnenja, ali »uradno« poročilo nam pravi, da smo se motili. Črno na belem nam dokazuje, da so rudniški podjetniki in njihov roparski zistem, nedolžni kakor jagnjeta!

Ali vzlic vsemu uradnemu dokazovanju si vse eno dovoljujemo nad resničnostjo takega poročanja ne malce toda prav močno dvomiti in nasprotno trditi, da je večino, če ne do malega vse te človeške žrtve v avstrijskem rudništvu povzročil zistem, ki so ga v svoji blazni gonji za dobičkom vpeljali v rudnikih posestniki teh rudnikov. Praksa in teorija je v rudništvu tako različna, kakor dan in noč. Staviti gremo glavo, da niti 90 odstotkov teh nezgod

ne bi bilo, če bi se dosledno izvajali rudniško policijski predpisi, ki ostajajo v teoriji lepo na papirju, ker se niti rudniške oblasti ne upajo nastopiti proti mogočnim rudniškim baronom, da bi jih prisilili ravnati se po njih. Kdor pozna delovne in obratovalne razmere v rudništvu tako, kakor se v resnici dejansko vrše, na tega mora tako poročilo in take trditve v njem, napraviti vtis brutalne ironije. Človek, kadar bere, da se do malega vse nesreče dogajajo le vsled lastne krivde rudarjev, ne ve, ali bi se smejal ali bi se jezil in ne vzkliknil, gospoda, naj vas le vse skupaj hudič vzame!

Najprej rudniški podjetniki nastavijo toliko priganjačev, da jih je kmalu več kakor delavcev. Tri priganjači kričijo kakor divji »le polne voziče« in »več zaloge« (furet, furet!) tako, da rudarju pri najlepši volji ne preostaja nobenega časa, da bi se le količkaj za svojo osebno varnost brigal.

Na drugi strani pa je tudi akordna plača tako nizka, da mora delavec posvetiti vso svojo silo in pozornost delu, ako hoče, da bo vsaj toliko zaslužil, da kupi sebi in svojim najpotrebnejše hrane. Zgradba rovov in odkopov (Zimmerung) je postala pri gospodi postranska stvar. Včasih niti potrebnega jamskega lesu za potrebno izgradbo ni. Plačati delavcev za napravo lesene izgradbe tudi nočejo. Lestve (fortne) so v mnogih slučajih v jako slabem stanju itd. Našteli bi lahko na stotine in stotine takih nedostatkov. Ali je potem kaj čudnega, da se na stotine rudarjev v avstrijskem rudništvu vsako leto ubije in še več stotin pohabi? Zato pravimo, da je krvava ironija trditi, da so rudarji sami krivi tem groznim nesrečam.

Mi sicer poznamo dobro sredstvo, ki bi omejilo ropanje in moritev ljudij. Oblastj naj bi se ojunale in takega rudniškega posestnika, če se noče ravnati po predpisih, enostavno pošteno zaprli, kakor to sicer delajo zaradi vsake malenkosti z delavci in kmalu bi bilo boljše. Pri družbah pa naj bi menjaje »zašili« enkrat enega pa drugega akcionarja. Na ta način bi kmalu prešlo gospodom veselje do brezmejnega izkoriščanja rudnikov in v njih vposlenih rudarjev.

Takega radikalnega zdravljenja izkoriščevalne blaznosti seveda ne bomo dočakali, kajti romati bi moral v šepovko tudi marsikateri c. kr. rudniški oblastnik. Zato si bomo morali pomagati drugače!

Zahtevati moramo rudniško inšpekcijo, katero bodo vršili od rudarjev izvoljeni, stari izkušeni tovariši. In ker poznamo navado go-

LISTEK.

Postanek ustave naše države.

Poznavanje zgodovine naše ustave je važno za razumevanjenjenega bistva. Da se temeljna podlaga avstrijske ustave pokaže, je potrebno, da najpopreje v kratkih obrisih narišemo njen postanek.

V velikih marčnih dneh leta 1848. je burja revolucije brila iz Francoskega preko Avstrije in Nemčije. Dvignilo se je meščanstvo, katero je že zdavnaj doseglo gospodarske moči in veljave in ki si je sedaj hotelo pridobiti tudi političen vpliv na postavodajo v Avstriji. In poleg meščanstva je stremil tudi industrielni proletarijat (delavstvo) v mestih za doseg državljskih pravic v tej državi, katera je bila do tedaj vladana absolutistično. Takrat se je zgodilo prvokrat, da je meščanstvo skupno z delavstvom na cestah in ulicah nastopilo, in skupno povzdignilo svoj glas v klicih po uvedbi ustave. Bilo je takrat dne 13. marca 1848 prvokrat, da se na Dunaju v boju za doseg ustave bila prelita kri.

In zdelo se je, da bo spremljal vstajo nepričakovan, hiter in popoln uspeh, kakor da bo dotedanji absolutizem s samo enim udarcem na mah uničen. Metternich, ki je bil predstavitelj absolutističnega režima (samodržtva) je moral uiti, cesar Ferdinand pa je že 15. marca 1848 izdal patent »Konstitucija«, v katerem je

obljuboval ustanovitev in sestavo odgovornega ministristva in sklicanje odposlancev stanov, ki naj izdelajo in sestavijo načrt za ustavo. Na to so sledile v kratkih razdajah posebne obljube, namenjene češkemu in ogrskemu plemstvu, v katerih se mu je priznavala neodvisnost od ostalih dežel. Veleposestniška gospoda je namreč v svojih stanovskih zastopstvih v deželah imela neko posebno staro pravo, katero si je potom državnega zbora ni hotela pustiti krajsati.

Dne 25. aprila 1848 objavil je cesar »ustavno pismo avstrijske cesarske države«, s katerim se je imelo nameravano ustavo avstrijskim narodom naoktroirati. Potom tiste takozvane »aprilske ustave«, katera seveda ni stopila nikdar v veljavo, se je hotelo ustanoviti državni zbor, katerega delokrog pa naj bi bil močno omejen. Značilno je bilo na stvari, da se je že pri prvem ustavnem poskusu hotelo proletarijat potisniti v položaj popolnega brezpravja. V ustavnem pismu je bilo namreč rečeno, da »delavci, ki delajo za dnevno, oziroma za tedensko plačo in služabniki, ne morejo nastopati kot volilci...«

To je bil prvi korak na s trnjem tako bogato posejani poti zgodovine avstr. ustavnosti.

Delavci in dijaki so kot odgovor na gori omenjeno nameravano oktroiranje povsem nesprejemljive ustave dne 15. maja 1848 potom peticije na vlado burno zahtevali uvedbo volitev brez vsakega cenzusa in upeljavitev zistena ene zbornice. To se pravi, bila bi naj le ena zbornica poslancev, brez vsake gosposke zbor-

nice. Že dne 16. maja na to, je krona dovolila cenzusa proste volitve konstitucionalnega državnega zbora in že dne 10. maja 1848 se je prvi resnični ljudski avstrijski državni zbor, kateri je sestojal iz 383 članov zbral na Dunaju skupaj.

Predno pa se je ta državni zbor lotil sestave ustave, je moral popreje izvesti še veliko delo.

Velike mase prebivalstva po deželah so bile do tedaj vezane na robotanje gosopski, kateri so morali dajati tudi desetino in katera je izvrševala nad njimi tudi sodnijsko pravo. Iz teh mas je bilo popreje treba napraviti svobodne državljane. Zgodilo se je to z odpravo tlake in deloma z odkupom gosposkih predprav potom denarja. To je bil tisti veliki sad, katerega je revolucija prinesla kmečkemu ljudstvu, toda s tem si je obenem tudi buržvazija preskrbela priliko pritegniti dovolj delavnih moči iz dežele v mesta.

Med tem pa so se nazadnjaške moči, ki so vsakemu napredku nasprotovale, zopet zbrale in so revolucijo, katero so hoteli zadušiti v krvi, s pomočjo Hrvatov in Rusov vrgli ob tla. Državni zbor, katerega so premestili v Kromeriz, je sicer načrt ustave izdelal, ki bi, ako bi bil postal zakon, avstrijskim narodom desetletne žrtve polne borbe prihranil, ali do sklepa ni prišlo. Predno je mogel državni zbor svoje delo dokončati, so ga dne 7. marca 1849. z oboroženo silo razgnali.

Krona je z drugim patentom z dne 4. marca 1849 ynovič poskusila z oktroiranjem druge

spodov, ki skušajo odgovornost za vsak slučaj nezgode od sebe odvaliti na ta način, da se mnogokrat naravnost zlažejo in vso stvar ravno narobe zasučejo, je naša naloga, da skrbimo za to, da se vselej pri vsaki nezgodi izkaže resnični vzrok.

Sicer pa naj naši tovariši sami preudarijo ali so res tako neprevidni ali ne in prišli bodo do prepričanja, da neprevidni gotovo niso, vendar pa napram svojim lastnim interesom grozno brezbrizni. Brezbrizni napram svojemu življenju in zdravju. Manjka jim složnosti.

Edino rudarji sami so v stanu napraviti potreben red, k temu pa je treba močne strokovne organizacije.

Značilno je, da rudarji za košček suhega kruha, katerega od svojih izkoriščevalcev v obliki kumernih plač dobivajo, žrtvujejo vse, kar sploh imajo, svoje življenje in zdravje. Za malenkostno žrtev, za svojo strokovno organizacijo, katera si prizadeva njihov življenski položaj povzdigniti, pa jim je žal.

24 mednarodni rudarski kongres.

V Karlovih Varih se je ravnokar vršil mednarodni rudarski kongres, 24 po svojem številu, katerega je dne 21. julija t. l. ob navzočnosti kakih 160 delegatov otvoril predsednik Unije rudarjev avstrijskih, sodrug Jarolim iz Turna.

Zastopane so bile sledeče države: Angleško s 76, Amerika s 3, Nemčija z 22 (med njimi 5 od poklicnega združenja poljskih rudarjev), Belgija s 17, Francija z 11, Holandsko z 1 in Avstrija z 29 delegati, skupaj 159 delegatov.

Prvi dan je bil namenjen pozdravom itd. Drugi dan 22. julij se je porabil za razprave glede delovnega časa in za razpravo o rudarskem varstvu.

Delegatje, ki so skupno zastopali 1.333.000 rudarjev, so poročali o zakonih in napravah svojih držav, nakar je bila sprejeta resolucija glede 8urnega delovnega časa, v kateri je izražena zahteva, da se na vročih delovnih prostorih ne sme delati dalje kakor šest ur. Potem se je kongres v svojih nadaljnjih razpravah pečal z vprašanjem ureditve produkcije premoga. K ti točki je mednarodni tajnik Ashtan sporočil, da se je začetkom tega leta mednarodni komitej s tem vprašanjem bavil in sklenil, da imajo vse v poštevh prihajajoče narodnosti poprej stremiti za tem, da se v prvi vrsti doseže mednarodni sporazum glede delovnega časa in delovnega tedna. Za ureditev premogovne produkcije naj se agitira dalje. Posamezne narodnosti pa naj potem svojih tajnikov k temu še vedno odprtemu vprašanju podajo poročila, iz katerih bo posneti, kako si oni rešitev tega vprašanja predstavljajo. Na predlog poslanca državnega zbora v Nemčiji s. Sahse-ja je kongres poročilo vzel brez razprave na znanje.

Za tem je prišlo na vrsto vprašanje glede kolektivnih pogodb in minimalne plače. K ti točki predlaga Belgija: »Kongres zahteva, da se imajo potom strokovnih organizacij sklepati kolektivne pogodbe, ki naj bi obsegale posamezna okrožja ali pa tudi celo deželo. Zahtevamo uvedbo minimalne plače za jamske delavce potom zakona, ali pa potom kolektivnih pogodb.«

Arnswald (Nemčija) pravi, da nemški rudarji bi kolektivne pogodbe zelo nujno rabili in bi jih že dosegli, če ne bi bilo izdajstva »krščanskih« v letu 1912. Podjetniki seveda trdijo, da le akordna plača zagotavlja gotovo množino izvršenega dela, toda na Angleškem imamo slučaje, ki dokazujejo nasprotno, da se trditvev podjetnikov ne ujema z resnico. Na Angleškem je tudi država za svoje delavce in uradnike minimalne plače uvedla. Ravno nizke plače in njihova nestalnost ter okolščina, da se jih poljubno potisne na najnižjo stopnjo, pospešujejo naraščanje števil o nezgodah in boleznih v rudništvu. Tarifne pogodbe pa bi v časih mlačne konjunktore stiskanje plač navzdol preprečili. Slišijo se vedno pritožbe o nazadovanju porodov. Država, ki rabi čimdalje več vojakov, skrbi naj za primerne delavske plače!

Labbe utemeljuje belgijski predlog v posameznih stavkih in skuša na podlagi obsežnih podatkov, podprtih s številkami, dokazati, da so plače belgijskih rudarjev povsem nezadostne

Pohl (Avstrija) slika odpor rudniških posestnikov v Avstriji proti tarifnim pogodbam in proti vpeljavi minimalnih plač. Pravi, v Avstriji se varuje interese podjetnikov z bajoneti in orožništvom (medklici nemških in holandskih delegatov: ravno tako kakor pri nas!). V Avstriji ne bo toliko časa boljše, dokler avstrijski rudarji ne bodo imeli take močne organizacije kakor jo imajo Angleži. To se pravi, dokler ne bodo v stanu vse gospodarsko življenje ustaviti.

Potem, ko so se še Cadeau (Francija in Elfers (Holandija) izrekli za predlog, je bil enoglasno sprejet.

Vse predloge in resolucije, o katerih se je razpravljalo in jih je kongres sprejel, smo itak že v 15. številki »Rudarja« objavili.

Mimogrede še omenjamo, da je slovenske rudarje na kongresu zastopal sodrug Čobal iz Zagorja in da je vodstvo naše Unije priliko kongresa premišljeno porabilo za agitacijo med rudarji na Češkem, kjer so tuji sodrugji delegatje govorili našim tovarišem na shodih.

Rudarsko šolstvo.

V Celovcu je bil dne 26. julija t. l. v zborovalni dvorani c. kr. rudniškega glavarstva občni zbor onih faktorjev, ki vzdržujejo celovško rudniško šolo. Iz poročila o 46. šolskem letu je posneti, da so vsi absolventi (obiskovalci) razen dveh, ki so morali zadostiti vojaški službi, takoj po končanem šolskem letu nastopili službe pri raznih rudniških podjetjih.

Izdatki šole so v pretečenem letu znašali 28.125 kron 72 vin.

Letni prispevek za vzdrževanje šole države znaša 12.000 kron, prispevek koroške dežele 2000 kron, Koroška hranilnica in Koroška trgovska in obrtniška zbornica prispevata vsaka po 600 kron. Potrební ostanek krijejo rudarske zadruge v Celovcu, Hallu, Gradcu, Ljubljani in Celju.

Stanje imetja šole je na koncu predpretečenga šolskega leta znašalo 61.248 kron 67 vin.

Tekom razprave je poročal predsednik o vzdrževanju šole po letu 1915. Po tistem času, je dejal, bo rudarska zadruga pripravljena za nadaljno vzdrževanje šole prispevati le tedaj, ako država svoj prispevek znatno zviša. Pri

tem je bilo pokazano na žrtve, ki jih država doprinaša za vzdrževanje obrtniškega šolstva, katero je vseskozi podržavljeno. Temu nasproti pa država o podržavljenju rudarskega šolstva noče ničesar slišati.

Na zadnje se je sklenilo državne poslance Dobernika in Steinwender-ja naprositi, da se potegneta za podržavljenje rudarske šole v Celovcu ali pa, da pridobita vlado vsaj za to, da bo državni prispevek za vzdrževanje te šole primerno zvišala.

V Krakovu v Galiciji bodo ustanovili novo rudarsko akademijo. O tem poročila »Nowa Reforma« iz zanesljivega vira, da je vlada izjavila soglasje glede na zemljišče, ki ga je krakowska mestna občina darovala za zgradbo bodoče rudarske akademije v Krakovu. Zemljišče meri 10.000 štirijaških metrov in se razprostira v bližju novega poslopja poljedelske šole, ob Mickiewiczevem drevoredu. V bližnji prihodnosti razpiše ministrstvo za javna dela natečaj poljskih arhitektov na načrte za bodočo rudarsko akademijo, katere stroški so proračunjeni na dva milijona kron. Ako bi ne bilo poslopje do začetka šolskega leta 1914—1915 dodelano, bodo predavanja po zasebnih lokalih.

Gospodarski pregled.

Izgube na zlatu naše države.

Tekom leta 1912 se je iz naše države izvozilo sirovega zlata za 54.29 milijonov kron. Zlatega denarja pa je romalo od nas v druge države za 103.8 mil. kron. Skupna množina zlata, ki so jo tekom leta 1912 izvozili, potemtakem znaša okroglo 157 milijonov kron. Nasproti temu pa se je uvozilo k nam, kar se tiče sirovega zlata le za 3.42 mil. kron in iz zlata kovanega denarja za 7. milijonov kron. Celotni uvoz na zlatu je znašal torej le kakih 11 mil. kron. V celoti je naša država v tem letu izgubila od svojega zlata množino, ki je reprezentirala čeden znesek oziroma vrednost 146 milijonov kron. Izgube na zlatu naše države so leta 1911 bile znatno manjše, znašale so 105 mil. kron, leta 1910 pa celo le 59 mil. kron. Med tem, ko imamo sedaj zaznamovati neprimeren odtok zlata, je pritek in odtok zlata v letu 1908 izkazoval ravnotežje in je v letu 1909 pritek zlata izkazoval celo 120 milijonov kron. V pretečenih petih letih sploh, je naša država dala tujini za okroglo 190 milijonov kron na zlatu več kakor pa je bila od tujine prejela.

Kakor videti, je gospodarstvo naše države prav čudno, svoje premoženje na zlatu sicer razmetava, da bi ga pa dobila od tujine nazaj, tega pa ne zna. Izguba na zlatu je drastičen dokaz za to, kako neblage so trgovinske razmere naše države s tujino, katera se na naš račun bogati, mi pa obubožavamo.

Prosti prevoz premoga v Rusijo.

Državna дума je dne 5. julija t. l. sprejela osnovo zakona, po kateri je dovoljeno uvažati brez vsake colnine v Rusijo kamniti premog, ki je namenjen za porabo na državnih in privatnih železnicah.

Dividende.

Rudniška družba v Katovicah v Zgornji Šleziji zaznamuje njeno poslovno leto 1912 do 1913 za najboljše, od kar obstoji. Dividende,

ustave, toda tudi ta, ki je znana pod imenom »marčna ustava«, ni stopila nikoli v veljavo. S to nameravano ustavo pa so bili tudi prvi pojavi za ustavno življenje v Avstriji uničeni.

Dolga leta je vladal brezmejno zopet absolutizem. Bil je to čas konkordata in pakta med krono in papežem, vsled katerega so bile ljudske šole postavljene pod nadzorstvo cerkve, in prenešana sodna moč v zakonskih stvareh na duhovništvo. Bil je to čas, v katerem je imela avstrijska država izraziti značaj trdnjave katoliške cerkve v srednji Evropi.

Ni čuda, da so na tedanje razmere razni pisatelji in pesniki sestavljali najraznovrstnejše ostre satirične kitice.

Avstrija je v zvezi nemških držav nekdaž zavzemala vodilno mesto. Sedaj pa je svoj vpliv v Nemčiji izgubila in se je zaradi svojih italijanskih pokrajin, Lombardije in Benečije, zapletla v vojno z Italijo. Avstrijski vojni zbori so bili leta 1859 pri Magenti in Solferinu poraženi. Avstrija je morala od tedaj svoje italijanske pokrajine odstopiti.

Da svoj vpliv in ugled, ki ga je bila izgubila v svobodomiselni Nemčiji zopet pridobi, je avstrijska vlada neposredno po svojih porazih, ki jih je bila doživela na italijanskih bojiščih, začela obljubljeni »času primerne izboljšave zakonodaje in uprave«. V oktobru 1860 je krona v »oktoberskem diplomu« obljubila državni zbor, katerega naj bi tvorili deželni zbori stanov, v katerih pa je imelo nadvlado v rokah plemstvo in duhovništvo. Proti taki navidezni ustavi se je seveda meščanstvo, katero se je

med časom bilo gospodarsko močno ojačilo, najodločneje uprlo.

Dne 20. februarja 1861 je izdal cesar »februarski patent«, v katerem je bil sicer zopet določen državni zbor, ki naj bi sestojal iz zastopnikov deželnih zborov, upeljalo pa se je za deželne zборе nam tako dobro znane kurije mest in kmečkih občin z 20 in 10 goldinarskim cenzusom. Z drugimi besedami povedano, deželne zборе se je izročilo v roke imovitega meščanstva, katero je reprezentiralo pretežno večino davkoplačevalcev. Naravno, da je potem moralo bogato industrialno meščanstvo doseči tudi v državnem zboru nadvlado, oziroma odločujočo besedo.

Ta državni zbor je bil sklican po nesrečni vojni s Prusijo, leta 1867. Vlada je iskala vse prilichnosti za maščevanje nad Prusi in je zato skušala pridobiti pomoč Ogrske. Cesar se je pustil na Ogrskem kronati za ogrskega kralja in je Ogrski zagotovil državno neodvisnost s pogojem, da ima ostati armada skupna in ravno tako, da ima zastopstvo napram tujezemstvu ostati istotako skupno. Ta pogodba »dualizem« je bila na to predložena avstrijskemu državnemu zboru v odobrenje. Državni zbor je porabil ponujeno mu priliko in se je požuril, da je najvažnejše ustavne zakone izdelal in da si je za sankcijo istih dal odkupiti odobritev za Avstrijo v gospodarskem oziru tako neugodne pogodbe z Ogrsko.

Tako se je v naglici, takorekoč preko noči rodila današnja takozvana »decemberska ustava«. To so namreč sedanjí temeljni zakoni naše

države o odgovornosti ministrov, o sodni in vladni moči, o splošnih pravicah državljanov, o združevanju v društvih, shodih itd.

Vsi ti temeljni zakoni tvorijo do današnjega dne bistvo naše ustave.

Najvažnejši zakon, zakon o volitvah v državni zastop se je seveda izpremenil. Leta 1873 je bila uvedena direktna volitev za državni zbor, s tem je bila tudi zmaga liberalnega meščanstva popolna. Leta 1882 je bil davčni cenzus znižan na 5, pozneje pa na 4 goldinarje. Znižanje davčnega cenzusa je odprlo pot v državni zbor tudi malemu meščanstvu.

Leta 1896 je prišlo na vrsto končno tudi delavstvo, kateremu je tedanjí ministrski predsednik grof Badeni dal neko beraško juho v obliki splošne volilne kurije. Toda delavstvo ni odjenjalo toliko časa, dokler si ni priborilo splošne in enake volilne pravice, katera je za državni zbor uvedena od 26. januarja 1907.

Vsi ostali temeljni zakoni naše ustave so ostali od leta 1867 neizpremenjeni.

Kakor je videti, nam ta mali pogled kaže nazaj, da je našo ustavo ustvaril meščanski parlament, kateri je zastopal le posamezne maloštevilne sloje prebivalstva.

Zato je pač razumljivo, da je prikrojena ta ustava tako, kakor so si jo bogataši in mogočniki naše države želeli. Celotno delo, ki je bilo izvršeno v veliki naglici, je zelo pomanjkljivo. Največja napaka naše ustave pa je ta, da ni v njej urejeno skupno življenje avstrijskih narodov, izmed katerih se je od tedaj že vsak gospodarsko samostojno razvil.

ki so jih delničarji dobili, znašajo 15 odstotkov. Lani so si razdelili 14odstotne dividende.

Koliko so dobli rudarji na »dividendah«, poročilo ne pove!

Hokus pokus.

Nutra, gospoda, nutra, plati se samo deset novčiča, a ne vidi niš! Tako nekako so dne 20. julija t. l. vabili neki klerikalni impresarji v Velenjem svoje maloštevilne backe na malo okrepčilo, ki je sestajalo iz »ta kratkega« v cerkveno gostilno, po domače »šnopsapoteko«.

V raznih luknjah velenjskega farovža je postalo našim klerikalnim sovam dolg čas, za to so sklenili, da gredo med štiri stene omenjene oštarije. Razen tega je imel ta načrt še to dobro plat, da se je pri ti priliki dobilo tudi potrebnega okrepčila, katerega v farovžu ni bilo. Se reče, bilo je v farovžu sicer tudi nekaj »mokrote« in še celo izvrstne kapljice, ali kaj pomaga, ko jo gospodje raje sami posrkajo.

Okrepčilo sicer ni bil glavni namen naših gospodov od črne strani, pač pa je po nalogu farovških gospodov naš stari znanec Zajec, kateri je slučajno brez dolgih ušes, povabil nekega doktorja Rebernika iz Celja in velemodrega ter veleučnega hišnika Zupana iz Trbovelj. Ta dva junaka, združena z Zajcem, sta imela na klerikalnem konventikeljnu v omenjeni oštariji nalogo klicati sv. Duha nad velenjske rudarje, da bi ti v bodoče tvorili gardo in štafažo klerikalni gospodi.

No, lahko rečemo, da so vsi trije svojo nalogo rešili prav slabo.

Odkrivali so se pač v krčevitem zavijanju s postavljanjem resnice na glavo in strahopetnostjo.

Stari Zajec je otvoril, toda ne morda kak shod, vsaj celi klerikalni klimbim niti shodu podoben ni bil, otvoril je pravcato tekmo v laganju in baharijo s tujim perjem.

No, obnovitev našega Vekoslava Zajeca ni trajala večno, kajti bil je ž njo takoj pri kraju. Prišel je na vrsto dr. Rebernik iz Celja. To je tisti »dohtar«, ki je teden preje strašil po Zabukovcih in Grižah, koder je prodajal ravno iste otrobe, katere je vezal sedaj tukaj.

Ne smemo pozabiti, da se je tukaj ta »gospod dohtar« vmešal v stvar in lotil reči, o kateri nima, kakor se je izkazalo, prav nobenega pojma.

Tako kakor v Grižah, tako je tudi tukaj ponavljal, da se bo penzionistom (!) rezervne deleže sistiralo, da je treba povišati za nekaj prispevke, nekaj naj bi prispevala država. Zdej smo torej na jasnem. Samo to nam še ni popolnoma razumljivo, kako si gospod Rebernik predstavlja to stvar glede izplačevanja rezervnih deležev penzionistom, oziroma kako je s stvarjo glede sistiranja teh rezervnih deležev penzionistom. Nam je znano, da je penzijo dobivati in rezervni delež ob enem dobiti sploh nemogoče. Učeni gospod doktor nam je povedal nekaj povsem novega. Zdi se, da mu vsa uredba bratovske skladnice stoji pred očmi kakor megleni dim. Ubogi gospod doktor! No, pa je vse eno, če ustrelji enega kozla več ali manj. Kdo pa bo tako kritičen!

Ce nam pa gospod dr. pripoveduje, da je rezervne deleže sistiralo ministrstvo, potem mu pa že moramo reči: Naj se no grejo solit gospod, vsaj rudniško glavarstvo v Celovcu vendar ni nobeno ministrstvo. Mi namreč vemo, da je ugovor proti ukrepu rudniškega glavarstva ministrstvo za javna dela na Dunaju le zavrglo. Vsekakor pa je značilno, da klerikalni prvaki stoji na stališču, naj prispeva k ureditvi spodnje štajerske bratovske skladnice država. Mi gotovo ne bi se taki državni pomoči uprli. Naj le da. Ali klerikalni kolodvodji vedo sami najboljši, da država ne bo dala ničesar. Njihovo obljubovanje, kar se tiče državne pomoči, je očitno slepomišenje, s katerim zasledujejo namen, odvrniti delavce od tega, da ne bi zahtevali od posestnikov premogovnikov, da bi tudi ti svoj del k sanaciji prispevali. Njihov maneuver je tem bolj razumljiv, ko je vendar znana stvar, da klerikalni veljaki s posestniki premogovnikov na skrivaj paktirajo in tiče z njimi pod eno in isto streho.

Posestnike premogovnikov hočejo enostavno obvarovati višjih prispevkov. Zato so se sedaj sporazumno s temi posestniki namenili kaliti toliko časa vodo in »troštati« rudarje tako dolgo na državno pomoč, da bo polagoma vse skupaj zaspalo. Končno bi vse breme ostalo na ramah rudarjev, posestniki premogovnikov pa bi lepo ostali na čistem.

Prepričani naj bodo gospod, da se bo poskrbelo, da se ta »čeden« maneuver ne bo izvršil.

V svoji naivnosti je dr. Rebernik celo priznal, da se podjetniki »boje« plačevati višjih prispevkov, kar tudi mi seveda radi verjamejo. Pomagati pa jim ne bo, plačevati višjih pri-

spevkov bodo hočeš nočeš morali, vse eno, če bo to kakemu klerikalnemu »dohtarju« všeč ali ne.

Kar je veleučeni »gospod« kvasil o starostnem zavarovanju, skoraj ni omenitve vredno. Zopet tisti refren, plača naj država, podjetniki se plačevati »bojijo«. Imajo namreč ravno tisto navado kakor klerikalni veljaki, grabiti skupaj na račun delavcev, dati pa nič. V tem so si tako podobni kakor jajec jajcu.

Toda kaj hočemo od Rebernika; on je šele učenec, zato tudi ne more vsega vedeti, vsak učenec je vrhu tega še nekoliko neroden. Upajmo, da se bo tudi on sčasoma od svojih generakov zadostno priučil klerikalnega političnega sleparstva tako, da bo dovolj »brihten« in premeten, da se mu ne bo treba več hoditi blamirati.

Staviti gremo sto na eno, da če bi mu bilo znano, kakšne kozlarije so že slovenski klerikalci s tem vprašanjem uganjali in da bi pred kakimi tremi leti klerikalni poslanec dr. Krek bil ravno radi vprašanja glede starostnega zavarovanja kmalu »frčal« iz nekega zborovanja klerikalcev, ki so ga imeli v hotelu »Union« v Ljubljani, da ne bi se bil tega baš za slovenske klerikalce tako kočljivega vprašanja dotaknil. Ali pa si je mislil, da priprostim rudarjem obesi lahko vsakega medveda! Sicer pa upajmo, da se bo tudi dr. Rebernik doplazil do kakega takega odličnega mesta kakor jih zavzemajo že njegovi klerikalni tovariši. Do tega časa pa naj pri svojih agitacijskih turah vsaj skuša vjeti nekaj takih kmečkih klientov, ki imajo še nekaj pod palcem.

Omenili bi še, da je »gospod« na zadnje še skušal poagitirati za tisto slavno kler. jugoslov. strokovno zvezo. Ampak kar ni šlo mu dobro, morda ga je pekla vest in se je zavedal tega, da to ni nobena strokovna ampak razdiralna zveza. Kajti, da ta »zveza« ni nič drugega kakor prazna slama in da je njen namen delavce razdvojiti, da jih potem njihovi izkoriščevalci lažje izkoriščajo, to tudi »gospod« vejo, za to so se za tako jugoslovansko zgago agitirati očitno sramovali.

Za dr. Rebernikom je prišel na vrsto Zupan iz Trbovelj. To je tisti Zupan, ki ga v Trbovljah živ krst ne more. V Trbovljah ga pozna vsakdo, posebno dobro ga imajo zapisanega tisti rudarji, ki stanujejo v rudniških hišah. Kjer le more vsakemu ta Zupan, ki zavzema v Trbovljah »visoko« mesto hišnika, kar mu daje priliko jahati posebno po onih rudarjih, kateri nočejo razumeti njegovemu klerikalnemu slepomišenju. Poslušajmo, kaj je ta »velemodri« možakar, jecljaje tako, da ga je komaj bilo razumeti, pripovedoval.

Najpreje se je začudil, da je preteklo že dvajset let od tistega časa, ko je »on« delal v velenjskem premogovniku.

Mož je najbrže ves ta čas prespal, drugače ne bi čvekalo nastopnih budalosti. Pripovedoval je, da se je v Trbovljah ustanovil odsek jugoslovanske strokovne zveze in da je bil on v ta odsek poklican (!). Ta odsek, ki je baje za rudarje, bo zastopal nekaj doktor Božič, pa najbrže Benkovič. Pri tem odseku so imeli pred tremi meseci sejo in so sklenili, da morajo dobiti prosto svečavo, katero so tudi dobili!! Nada-lje je tisti odsek tudi sklenil, da morajo dobiti kopališča, sedaj bodo tudi te dobili, kmalu bodo »fertig«. Ali to še ni vse, »oni« so dali tudi že poslancu, da bo v državnem zboru predlagal, da se upelje nezgodno zavarovanje za rudarje. Tako zavarovanje, pravi Zupan, imajo v Nemčiji že dolgo, pri nas pa se ga mora napraviti. Končno se je še čudil, kako je to, da so plače v Trbovljah boljše kakor pa v Velenjem in je mnenja, da je najbrže vzrok taj, ker je trboveljski premog boljši kakor pa velenjski. To je bilo vse, kar je s težko mujo spravil iz sebe. Hura, Zupan, živijo Zupan, bravo Zupan! Ti si jo pa »pogruntal«! Dobro da se nahaja tisti tvoj odsek, ki bo nemara kmalu popolnoma odsekan, tam gori v tisti čukariji poleg pokopališča, ga vsaj ne bo treba daleč nositi.

Ampak pasja dlaka od Zupana, zakaj pa mu nisi že poprej povedal, da imate tam v tej vaši mrtvašnici pri pokopališču tak imeniten odsek? To ni bilo lepo od tebe, da si pustil rudarje, njihove zaupnike in zastopnike, da so se morali toliko let za vsako stvar z vsemi hudiči bosti. Tisti tvoj odsek bi morda lahko bil že zdavno vs »odsekala«, zakaj nisi sklical kakšno »zicungo«. Mi smo na primer prepričani, da ti isti tvoj odsek lahko naredi, da bo v Velenjem, če ne boljši, pa vsaj tako dober premog kakor je v Trbovljah in takoj bodo imeli rudarji v Velenjem tudi tako »dobro« plače kakor v Trbovljah.

No, zdaj vsaj vemo, kje pravzaprav tiči zajec za grmom, ampak ne tisti Zajec v Škalah. Zupanov odsek je imel do sedaj premaglo tistih »zicungo«, drugače bi bilo že zdavno vse narejeno. Samo to je, da ima premalo »zicungo«. Ko je na primer v Trbovljah umrla cela vrsta rudarjev na legarju in je Trboveljska premogo-

kopna družba bila prisiljena začeti z zgradbo kopališč, tedaj je Zupanov odsek brž sklical »zicungo« in je na njej »naredil«, da se imajo napraviti kopališča in glej ga spaka, kopališča bodo kmalu dograjena. Vsaj pravimo, »urnost ni nobena copernija«. Šlo je torej kakor bi trenil, sek, sek, sek, odsek!

Kar se tiče proste jamske razsvetljave, se je Zupanu in njegovim pajdašem v tem izvrstnem odseku sicer tudi vrnila malenkostna »napaka«. Noyj zakon, po katerem morajo dobivati rudarji tudi prosto razsvetljavo, je bil namreč že zdavno v veljavi. No, ampak to nič ne stori, kdo bo pa tudi tako natančen. Zupan je le »zicungo« malo prepozno sklical, »naredili« pa so v odseku vse eno! No, in kar se tiče nezgodnega zavarovanja so prišli v odseku še nekoliko prezgodaj. Delovni svet je vladno predlogo sicer že dognal, ampak prišla bo še le na vrsto v državnem zboru. Zupanov odsek bi bil torej imel kakor po navadi malo počakati, da bo državni zbor predlogo sprejel, potem pa bi sklical naj eno »zicungo« in bi pri tej priliki »naredil«, da bodo rudarji tudi zavarovani proti nezgodam. Upajmo, da se bo to še zgodilo.

To nekako je bila vsebina klerikalne farbarije dne 20. julija v Velenjem. Ko pa je zahteval naš sodrug Zalesnik besedo, se je začelo Zajec-u, »dohtarju« in Zupanu tako muditi kakor zajcem. Vse eno jima je povedal, kar jima je šlo.

Odkrito povedano, da smo tej gospodi prav hvaležni za njihovo agitacijo, koristila nam bo več kakor vse drugo. Njihove laži in hinavstvo zapopade lahko tudi zadnji rudar in to ga bo prepričalo, da spada v »Unijo avstrijskih rudarjev«.

Končno pa še svetujemo Vekoslavu Zajecu, če je morda Zupanu preskrbel denar za vožnjo, naj ga toži in zahteva denar nazaj, kajti otrob imajo klerikalni odsekarji v Velenjem v svojih glavah itak dosti, ni torej treba, da bi še Zupan iz Trbovelj hodil s svojimi otrobami tamošnjim klerikalcem povečavati itak že dosti veliko blamažo.

Ti Zupan pa si natresi pepela na glavo in delaj pokoro, pojdi k spovedi in reci, da si resnico, hčerko božjo gnusno oskrunit. Sicer pa, kaj se boš na stara leta ubijal, glej, kmalu bi se ti na vse zadnje še krave smejale, pojdi raje v »penzijo«.

Gospodarska vojska.

Ne gre tu morda za vojsko na Balkanu, v kateri vlade plenaželjnih vladarjev navzajem pokončavajo balkanske narode, kajti naša naloga ni, popisavati barbarično krvoprelitje, ki ga tamkaj uprizarja zbesnela soldateska. To nalogo ima in jo tudi izvršuje naš delavski dnevnik »Zarja«. To naj si vsak delavec naroči in poučen bo o vseh spletkah ter homatijah na Balkanu, za katerimi stoji kot nekaka gonilna sila mednarodni kapital, ki nima za strašne žrtve svoje dobičkaželjne špekulacije nič drugega, kakor porogljiv smehljaj.

Gre nam za to, pokazati našim tovarišem vojsko v drugi obliki. Vojsko v gospodarstvu, katera dobiva vsled krvavih vojsk, tudi balkanske, čimdalje večji obseg in koje posledice so naravnost uničujoče. Ta gospodarska vojska sicer na videz ni krvava, za to pa tem bolj kruta, odurna in uničujoča. Vsled krvavih vojsk pa se njena ubijajoča sila, katera življenje na sto tisoč delavcem in njihovim družinam v pravem pomenu besede mandra.

V zadnjem času so nam kartelirani mogotci podražili petrolej, potem sladkor. Užigalice se bodo tudi podražile in tudi usnje se je podražilo, kar ima za posledico podražanje čevljev. Vedno stara pesem — podraževanje, podraževanje. To podraževanje pa nikakor ni v zvezi s kakim povišanjem davka in ker delavci teh strok nobenega povišanja na plači niso dobili, tudi ne more biti to podraževanje v zvezi s plačilnimi gibanji delavcev, na katere se tovarnarji drugače tako radi izgovarjajo. Da bi pa balkanska vojna pri nas vplivala na draginjno, o tem tudi ne more biti govora. Narobe, saj je vsa trgovina z balkanskimi narodi sedaj popolnoma prekinjena. Blago torej ostaja tukaj, vsled česar bi človek mislil, da mora biti to blago, katerega je sedaj pri nas v izobilju, cenejše kakor preje. Ali temu ni tako. Tovarnarji res nimajo nobenih večjih izdatkov vsled vojske, znali so si posebno oni industrijalci, ki so izvažali izdelke svojih tovarn na Balkan, pravočasno pomagati. Odpustili so na stotine delavcev in so si tako vse izdatke, ki niso odgovarjali njihovim dohodkom, prihranili, vse breme gospodarske krize so enostavno zvalili na pleča delavcev, ki edini morajo tuje grehe prenašati.

Ce se pa organizirani industrijalci izgovarjajo na sedanjo vojno, tedaj je to odkrita nepoštenost.

Sedanje podraževanje petroleja, sladkorja, čevljev itd. je le posledica kartelov, organiziranih špekulantov, ki so se glede povišanja cen dogovorili.

Že nekaj let sem si dunajske banke pri vladi prizadevajo, doseči monopol za izdelovanje užigalic, tako, da bi za vse tovarne, ki izdelujejo užigalice, obstajali le dve trdki, delniški družbi. Vlada računa na precejšnje dohodke v obliki davka, banke pa na profit svojih akcionarjev. In petrolej. Kdo pa rabi največ ta smrdljivi petrolej? Morda tista gizdava, prešerna, parfimirana meščanska gospoda? Kaj še! Oni ne rabijo smrdljivo petrolejsko razsvetljavo. Njih sobane so ponajveč električno razsvetljene. Ubogo delavno ljudstvo pa, ki nima denarja za elektriko mora razsvetljevati svoje uborne, tesne in zaduhle sobice z smrdljivcem. Zelo karakteristično za avstrijsko mizerijo je to, da se je doslej petrolej iz Amerike v Avstriji ceneje prodajal, kakor pa oni, ki se pridobiva gori v Galiciji, torej v Avstriji. Razentega pa je kakovost ameriškega petroleja dosti boljše. Avstrijski petrolej ne bi bil v stanu več dolgo konkurirati z ameriškim. Za to so posestniki petrolejskih vrelcev v Galiciji vlado za božjo voljo prosili, naj reši domačo petrolejsko industrijo, to je, naj obvaruje petrolejske magnate pred izgubo masnih dobičkov. Vlada, ki ima, kadar gre za koristi delavcev, vedno gluha ušesa, je zahtevi visokočastite in plemenite petrolejske gospode takoj ustregla. Napravila je korake za otežkočenje uvoza ameriškega petroleja. (Konec prih.)

Tovariši rudarji, pozor!

Kakor vsako leto izide za slovenske delavce tudi letos žepni koledar. Cenjene naše podružnice in vplačevalnice naj pridno nabirajo odjemalce in ga za leto 1914. že sedaj naroče.

Izdala ga bo založba „Zarje“, stal bo kakor vsako leto 1 krono.

Naroča se pri upravi „Zarje“, Ljubljana, Šelenburgova ulica št. 6.

Skrbite za to, da bo imel vsak rudar žepni koledar „Zarje“ za leto 1914.

Dopisi.

Rudarji v Velenju, pozor! V petek, dne 15. avgusta t. l. se bo ob 3. popoldne v gostilni g. M. Vrabiča v Pesjem pri Velenjah vršil važen rudarski shod, na katerem bo poročal sodrug Siter iz Trbovelj. Vabimo vas, da se v svojem interesu tega shoda udeležite v polnem številu.

Labinj. (Smrt dveh rudarjev.) V petek dne 29. p. m. sta v tukajšnjem premogovniku, ki je last Trboveljske premogokopne družbe, zopet smrtno ponesrečila dva rudarja. Le nenASNitnost in požrešnost te družbe je kriva te grozne nesreče, ona ima na vesti smrt teh dveh družinskih očetov. Priganjanje pri delu postaja v tukajšnjem premogovniku čimdalje tem večje, če na primer danes rudar nakoplje deset meterskih stovtov premoga, ga jutri zahtevajo že dvanajst, pojutrišnjem petnajst itd., tako, da rudarju ne ostaja nobenega časa za potrebna dela za zavarovanje delovnega prostora. Ne oziraje se na rudniško - policijske predpise, se od rudarjev zahteva le premog, premog in zopet premog, neglede na žrtve, ki jih tako blazno priganjanje povzroča. Veliko krivdo zadane delovodjo Fahleitnerja, ki z življenji rudarjev uganja naravnost brezvestno igro. Njegovo ravnanje kaže, da je vsak čut človekoljubja do delavcev zapravljen.

Mrtva, Ivan Frankovič, 45 let in Ivan Martinčič, 48 let star, zapuščata vdove in skupno 17 otrok, Frankovič 9 in Martinčič 8. Žene z otroci vred dobe mesečno kakih 10 do 12 K pokojnine, s katero pa ni mogoče izhajati. Pri vsem tem pa se delodajalec še šopiri, češ, žene in otroci dobivajo penzijo! Kako pa je življenje s tako penzijo, tega seveda gospodje ne povedo. Delavce se pri delu ubija, žene in otroke pa ti človekoljubni gospodje brezvestno prepustčajo daljni usodi.

Köflach. Navadno izkoriščanje in priganjanje delavcev, raznim obratnim vodjem v podjetjih Avstrijske Alpinske montanske družbe v Köflachu ne zadostuje več. Skušajo delavcem škodovati kjer in kako le morejo. Če pa delavcem že na drug način ne morejo do živega, tedaj ti človekoljubni gospodje skušajo vsaj odjesti jim domovinsko pravico, oziroma preprečiti, da ne bi jo dosegli. Kako svojo umazanost prakticirajo, nam pove sledeči slučaj: Začetkom meseca aprila je prišel hišnik (Hausmeister) k rudarju P. V., ki stanuje v Rožni dolini (Rosenthal) in mu je rekel, da je bil strojnik A. S., ki stanuje Pihlinku pri obratnem

vodju, katerega je baje prosil za prepustitev P. V. stanovanja v Rožni dolini. Iz Rožne doline pa je šel hišnik v Pihlink k tam stanujočemu rudarju A. M. in je zopet dejal, da je rudar P. V. iz Rožne doline prosil za stanovanje A. M. Hišnik je seveda ravnal po nalogu obratnega vodstva. Samo ob sebi razumljivo je, da so bili prizadeti delavci nad takim ukrepom ne malo začudeni in da jih je taka namera precej razburila. Sklenili so takoj napraviti vse potrebne korake, da udarec, ki jim je bil namenjen, od sebe odvrnejo. Kako tudi ne! Rudarju P. V. v Rožni dolini na primer je manjkalo samo še šest mesecev do desetih let in kako naj mož pride sedaj, ko je v tem kraju pustil vso delovno moč do tega, da ne bi v Rožni dolini dosegel po desetih letih domovinsko pravico? Toda vse beračenje in vse prošnje niso pomagale nič. Eden se je moral preseliti v Pihlink in drugi v Rožno dolino, tretji pa kam drugam. Preseliti so se morali iz ene občine v drugo. Rudar V. je doma iz nekega skritega kota na Koroškem. Iz svoje domovinske občine je moral oditi, ker ni bilo tam zanj dela. Prišel je sem, kjer je delo dobil in se je tukaj pustil od oderuške Alpinske montanske družbe po dolga leta izkoriščati. Ker pa je v eni in isti občini prebival do malega deset let in bi gotovo prosil za sprejem v občinsko zvezo, da ne bi mu na zadnje morda brez sredstev bilo treba hoditi nazaj v prvotno domovinsko občino, koder ga prav za prav nihče ne pozna in kjer nima ničesar za iskati, gre uprava milijonarske Alpinske montanske družbe in tistemu siromaku, ki ji je žrtvoval svoja najboljša leta, domovinsko pravico enostavno požre. Torej za zahvalo, da je dotični delavec vsled svoje nezavednosti dolga leta delal le za almožno in je med tem, ko so akcionarji grabili mastne, z njegovo krvjo zabeljene dividende, razni ravnatelji pa sijajne plače, ostal izmozgan berač, mu gredo njegovo itak že dosti bridko življenje na stara leta še ogreniti.

Če bi bili rudarji tesno združeni v organizaciji, tedaj bi si mogočna Alpinska takih prestopkov gotovo ne bi dovolila. Boljše bo še le takrat, kadar pridejo vsi delavci do spoznanja, kam spadajo in kaj jim je treba storiti. Žalostno je, da jih morajo kapitalisti še le z bičem do tega spoznanja dovesti.

Idrija. Na to, da bi ne bili delavci edini, dela naš c. kr. rudniški erar, kjer le more. Posebno opazujemo to pri Jožefovem rovu. Tukaj smo vposleni delavci raznih kategorij in strok. A za vse ne velja enaka mera. Nekateri, to je oni, ki nismo hinavci, smo sposobni samo za najslabša dela. Nas ne pridele k delu, kjer bi res kaj zaslužili. Zidarska dela v jami ne zahtevajo nobenih strokovnih zmožnosti, opravi jih vska rudar lahko. Ali vendar so vedno le eni zidarji in le eni, ki jim strežejo. Pa to naj bi še bilo, večja krivica je pa ta, da moramo mi navadni delavci na vsakih par mesecev v žgalnico, smo torej zopet prikrajšani na zaslužku in zdravju. V tej nepravilni razvrstitvi naj bi vendar enkrat ravnateljstvo nekaj ukrenilo. Pri našem rovu so napravili res hvalevredno kopelj za delavce ali ta je tako slabo oskrbovana, da je voda enkrat vroča kot krop, drugič pa je mrzla, da je ne moremo rabiti. Oskrbnik, kateremu je kopelj v oskrbo izročena, oskrbuje poleg naše kopelji še uradniško kopelj in poleg tega še polno drugega dela. Potrebno bi bilo, da se nastavi še en oskrbnik, da bo gledal na red. Vse hušje pa smo pri tem prizadeti mlajši delavci kot kopači, ker nas nočejo in nočejo po enakih stopinjah mezde prideljevati k delu. Starejši kopač s plačo 4 K 30 vin. dela skupaj z mlajšim s plačo 1 K 20 vin., je dnevno torej razlike 1 K 10 vin., pri 25 šilhtih pa 27 K 50 vin. pri enakem delu. Da je to krivično in da povzročuje nesoglasje med delavci, je čisto jasno. Nismo krivi delavci, če nastaja med nami nesoglasje, ampak rudniški erar, ker nas s tem zavaja v nepotrebno sovraštvo. Pravilna uvrstitev, ali pa enako delo enako plačevati, to zahtevamo moramo uveljaviti.

Velenje. Rudarju Martinu Milanšku, ki je dne 1. junija t. l. v tukajšnjem premogovniku ponesrečil, so morali v bolnišnici v Celju odrezati levo nogo. Revez tudi skoraj nič jedi ne more uživati.

Raibl. Pred kratkim se je mladostni 14letni Jožef Oman, delavec tukajšnjega rudnika na svojem stanovanju igral z vnetiljno dinamitno kapico (Kapsel), katero je poskušal z žeblijem spraviti do eksplozije, kar se mu je tudi in sicer v njegovo nesrečo posrečilo. Kapica, ki jo je z močnim pokom razneslo, mu je odtrgala tri prste na levi roki. Vrhu tega ga je ranila tudi na obrazu. Težko poškodovanega fanta so spravili v rudniško bolnico. Kapico je s še nekim svojim tovarišem na neupravičen način vzel.

Köflach. V sredo dne 6. t. m. se je pri poldanskem šilhtu v tukajšnjem premogovniku v Rožni dolini, ki je last Gradec - Köflaške železniške in rudniške družbe, pripetila težka nezgoda. Na kopača Pangrac Fašeger se je pri delu vsula tako velika plast kamenja, da ga je zasulo. Ko so ga izkopali, je imel polomljena rebra, zadobil je tudi notranje poškodbe. Prvo pomoč mu je dal rudniški zdravnik gosp. dr. Sröder.

Ljubno. Pred tukajšnjim c. kr. okrajnim sodiščem se je moralo dne 24. julija 1913. zagovarjati 9 rudarjev zaradi soudeležbe pri zadnjih izgredih v Donavicu. Bili so to sami mladi slovenski fantje, ki so bili obtoženi radi metanja s kamenjem in streljanja iz revolverjev. Večinoma so imeli na glavah in po obrazih še različna znamenja iz bitk, katerih so se udeležili. K razpravi je bila povabljena le ena priča in tolmač, kateri je prevajal iz slovenščine v nemščino in narobe. V kolikor so se obtoženci sploh zagovarjali, so navajali, da se jih je z bojnim klicem »auf hiks« k vzajemnemu pretepu izzivalo. En rudar je priznal, da je on sam oddal 20 ostrih strel, vendar pa je trdil, da je strele sprožil le v zrak.

Po končani razpravi je okrajni sodnik dr. Vogel obsodil rudarje: Ivan Ceruma na 7 dni strogega zopora, poojstrelega z trdim ležiščem, Franc Trbuča na 48 ur, Anton Ljubaja na tri dni, Franc Kodriča na 24 ur, Luka Drogenika, Ivan Arničiča, Jakob Škrabelja in Peter Maroha, vsakega na tri dni strogega zopora. Ivan Bajc je bil oproščen. Nekaj drugih obtožencev se bode moralo zagovarjati pred okrož. sodiščem. Tam seveda bodo najbrže peli meseci.

Žalostno junaštvo jemlje, kakor je videti, vselej še žalostnejši konec. Dokler ne bodo imeli naši fantje drugih skrbi, kakor pretepati se, bo slaba. Rabuke in sodniške obravnave, ki tem rabukam slede, so pač skrajno slabo izpričevalo, katerega si dotičniki izpostavljajo in dokazujejo, da vlada med celo vrsto rudarjev, zlasti mlajših, še velikanska duševna revščina. Kdor se pusti z neumnimi klici »auf«, ki jih kje kak osel riga, izzivati in smatra za vredno, da se pusti s takim tepcem v kak boj, ta le dokazuje, da ni sam prav nič pametnejši in nič boljši. Če se tako dela, potem ni nič čudnega, da rudniški posestniki pravijo, da rudarji preveč zaslužijo, da se rudarjem še vedno predobro godi in da jim na plači trgajo. Ej, prijatelji, pamet, pamet in v organizacijo in čitati časopise in knjige. To bo dovedlo rudarje na pravo pot, da jih gospodarji ne bodo smatrali za tovarno živino, ki se ne zaveda niti tega, da je človek.

Razne vesti.

V Kadder-ju na Angleškem je dne 3. t. m. izbruhnil jamski ogenj v tamošnjem premogovniku. Ob življenje je pri tem prišlo 23 rudarjev.

V Pensilvaniji (Amerika) so 2. avgusta t. l. v jami »Kast-Broccliffe« družbe Reading-Coal-Iran eksplodirali gorljivi plini. Življenje je izgubilo 18 rudarjev.

Socializem v Bosni in Hercegovini se kljub tamošnjim razmeram veselo razvija. Ni še dolgo tega, kar je v teh deželah bilo izjemno stanje, ki je sicer na papirju zopet odpravljeno, v resnici pa še vedno obstoji. Razpuščene so bile delavske organizacije, ali socializem s tem ni bil uničen. Šikanira se časopise, kar nam pričajo večne zaplembe bratskih listov v Bosni. Vkljub temu, ali morda rayno zaradi tega, pa se tamošnje časopisje vrlo razvija. »Glas Slobode«, ki je do avgusta izhajal po trikrat na teden, izhaja od tega časa vsak dan. Bosansko-hercegovinskim sodrugom čestitamo k njih lepemu napredku.

L. Jax & sin

Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

